

Jak rozmawiać z dziećmi i młodzieżą o wojnie – wskazówki metodyczne

1. Nasze uczennice i nasi uczniowie nie doświadczyli w większości skutków wojny, znają to pojęcie z mediów, literatury i kina. Warto zapytać, jak to pojęcie rozumieją, co ono dla nich oznacza.
2. W naszych szkołach mogą być także dzieci, które doświadczyły wojny, praca z nimi w tych dniach wymaga szczególnej wrażliwości.
3. W wielu domach dzieci oglądają z rodzicami lub samodzielnie wiadomości, często atakowane są drastycznymi obrazami i treściami. Rodzic powinien kontrolować, zwłaszcza w przypadku najmłodszych, 4-5 letnich dzieci, co oglądają. W przypadku starszych dzieci i młodzieży konieczna jest rozmowa z dzieckiem na temat tego, co zobaczyło.
4. Całkowita blokada informacyjna w domu to błąd, dziecko i tak będzie wychwytywało rozmowy dorosłych na ten temat, sama zmiana zasad funkcjonujących w domu będzie dla dziecka stresująca. W przypadku dzieci chodzących do przedszkola czy szkoły tym bardziej taka blokada nie ma sensu.
5. Rodzic i nauczyciel powinni stwarzać dziecku przestrzeń do stawiania pytań. W odpowiedziach należy wyraźnie podkreślać, że dziecku i jego najbliższym nie grozi niebezpieczeństwo.
6. Jeśli dziecko nie jest zainteresowane tym tematem, nie należy celowo go na niego naprowadzać czy inicjować rozmowę.
7. Jeśli nie jesteś pewien, zadaj pytania typu „Czy ktokolwiek z Twoich nauczycieli mówi o tym w szkole?” lub „Czy któryś z twoich znajomych kiedykolwiek rozmawia o tych rzeczach?”.
8. Wojna jest przerażająca. Budzi strach także wśród dorosłych. Nie ma sensu udawać przed dzieckiem, że nic złego się nie dzieje, że sami nie odczuwamy strachu, czy niepokoju.
9. Młodsze dzieci powinny rozpatrywać sprawy związane z wojną w kategoriach dobra i zła.
10. Edukować na ten temat najmłodszych możemy przez literaturę. Rodzic i nauczyciel mogą sięgnąć po serię książek Joanny Papuzińskiej, Renaty Piątkowskiej, Ilony Chmielewskiej. Można także sięgnąć po filmy dla dzieci, w których pojawia się motyw dobra walczącego ze złem.
11. Wojna to zło, niezależnie, kto ją toczy i dlaczego. Dziecko nie powinno kojarzyć wojny z bohaterstwem, z miłością do ojczyzny, szaloną przygodą.
12. Dbaj o to, aby dyskusja była odpowiednia dla etapu rozwojowego dziecka. Nie strasz, ale też nie pomniejszaj powagi wojny.
13. Trzymaj się faktów.
14. Unikaj utrwalania stereotypów, np. wszyscy Rosjanie są źli, okrutni, bezmyślni.
15. Jedna rozmowa z dzieckiem może nie być wystarczająca. Należy cały czas monitorować stan i reakcje dziecka, wracać do rozmowy.
16. W przypadku starszych dzieci i młodzieży może się zdarzyć, że poglądy Twoje i dziecka będą się różnić, uszanuj to.
17. Zachęcaj do współczucia i empatii.
18. Zastanów się z dzieckiem, co możecie zrobić, by pomóc ofiarom wojny. W przypadku młodszych dzieci może to być laurka lub plakat, które potem wyślecie do Ambasady Ukrainy, wsparcie datkiem organizacji, która działa na Ukrainie na rzecz praw człowieka, wywieszenie w oknie narysowanej flagi Ukrainy, kwiatek wręczony ukraińskiej sąsiadce lub sąsiadowi, albo pani w sklepie, o której wiemy, że pochodzi z Ukrainy.

19. Możesz również porozmawiać z dzieckiem o uchodźcach, którzy uciekają przed wojną i przekazać darowizny na rzecz ich wsparcia. Dzieci często czują się bezpieczniej i pewniej, gdy wiedzą, że mogą pomóc.
20. Nauczycielki i nauczyciele powinni poprowadzić lekcje na temat tego, co się dzieje. Dać dzieciom i młodzieży okazję do opowiedzenia o swoich odczuciach i emocjach.
21. Wspólnie z uczniami i uczennicami warto zastanowić się nad formami wsparcia dla narodu ukraińskiego, np. wszyscy uczniowie mają w klapach wstążeczki w kolorach flagi ukraińskiej, samorząd uczniowski inicjuje zbiórkę datków, w całej szkole trwa akcja pisania listów do ukraińskiego prezydenta.
22. W przypadku gdy szkoła ma kontakty i związki ze szkołą w Ukrainie. Warto zainicjować napisanie listu z wyrazami wsparcia dla ukraińskiej młodzieży i kadry pedagogicznej.
23. W szkołach, gdzie są dzieci ukraińskie i rosyjskie, należy otoczyć je i ich rodziny szczególną opieką i wsparciem psychologicznym.
24. Jeśli dzieci ukraińskie są obecne w tym czasie w szkole, warto także włączyć je do wypracowywania szkolnych pomysłów na wsparcie narodu i społeczeństwa ukraińskiego.
25. W przypadku dzieci z Rosji należy być czujnym na wszelkie formy stygmatyzacji. Wyjaśniać, że naród rosyjski także ponosi w tej wojnie ofiary – ludzie giną po obu stronach.
26. W czasie rozmowy z nastolatkami może pojawić się wątek trudnych relacji polsko-ukraińskich w okresie II wojny światowej. Nie należy tego lekceważyć. W dyskusji z młodymi ludźmi warto zastanowić się nad pojęciem odpowiedzialności zbiorowej, czemu ona służy, czy jest sprawiedliwa, jakie przynosi konsekwencje, podkreślać, że licytowanie się na cierpienia nie buduje porozumienia.
27. Agresja na Ukrainę to także agresja i wojna w Internecie, warto uczulić młodych ludzi na tzw. fake newsy, przekazy propagandowe.
28. Wykorzystaj teksty literackie i filmowe dotyczące bezpośrednio i pośrednio wojny jako pretekst do rozmowy o obecnej sytuacji, np. wiersz Josifa Brodskiego *Giną ludzie*.
29. Warto sięgnąć do poradnika pt. Zalecenia i wskazówki dotyczące edukacji na temat II wojny światowej i Zagłady, wydanego przez Muzeum Historii Żydów Polskich Polin, które zawiera cenne wskazówki i podpowiedzi, w jaki sposób rozmawiać z dziećmi i młodzieżą na temat wojny w ogóle, nie tylko II wojny światowej. Polecamy także skorzystanie z portalu dziecięcapsychologia.pl, gdzie w artykule *Jak wspierać i (czy) rozmawiać z dziećmi o wojnie w Ukrainie?* znajdują się dodatkowe wskazówki na temat pracy z małymi dziećmi.
30. Zachęcamy do systematycznego odwiedzania strony www.wcies.edu.pl, gdzie publikować będziemy materiały edukacyjne i informacje o szkoleniach dla nauczycieli i rodziców, które dotyczą aktualnej sytuacji międzynarodowej.

Opracował
Arkadiusz Walczak